

Þekkt viðbrögð við áfalli:

Doði sem olli aðgerðaleysi

STEINUNN STEFÁNSDÓTTIR SKRIFAR

Hrun bankanna, og fjármálakerfisins alls, í haust sem leið var mikið áfall fyrir þjóðina alla. Hún brást við eins og þekkt er í kjölfar áfalla með nokkurs konar doða daga og vikur eftir að áfallið dundi yfir. Smám saman hefur þorra almennings svo tekist að hrista af sér þennan doða og leitast við að halda áfram sínu sýsli eftir föngum. Hins vegar eru ekki allir svo lánsamir að eiga þess kost því hrúnið hefur svo sannarlega snúið tilveru margra þannig á hvolf að fátt er nú sem áður var.

Hrunið var einnig áfall stjórnvöldin í landinu. Þau báru ábyrgð á því lagaumhverfi sem gerðu ofvöxt bankanna mögulegan og höfðu misserum saman skellt skollaeyrum við viðvörunarbjöllum sem hljómuðu æ háværar og þéttar. Stýrimenn þjóðarinnar höfðu meira að segja gengið svo langt að reyna með markvissum hætti að þagga niður í þessum óþægilegu bjöllum. Áfalladoðinn setti mark sitt verulega á þá sem við stjórnvöldinn stóðu þegar hrúnið dundi yfir og olli aðgerðaleysi sem orðið hefur þjóðinni dýrkeypt og raunar sér ekki enn fyrir endann á því tjóni sem aðgerðaleysið fyrstu vikurnar eftir hrúnið olli.

Mats Josefsson, efnahagsráðgjafi ríkisstjórnarinnar um endurreisn bankakerfisins, segir í viðtali hér í blaðinu í dag að í hans augum sé það ráðgáta hvers vegna fjármálaráðherra vann ekki hraðar að lausnum eftir fall bankanna. Hann hafi verið ábyrgur fyrir kerfinu og þegar ríkið tók bankana yfir hafi hann orðið yfirmaður þeirra. „Því fylgir ábyrgð“, segir Mats. „Ég hefði buist við að hann hefði þá gefið út leiðbeiningar eða áætlun um það hvernig bankarnir ættu að haga sér, breyta útlánastefnu þeirra, áhættustýringu og þess háttar. En stjórnvöld gerðu ekkert.“

Josefsson bendir á að varasamt sé að reka bankana í núverandi mynd. Þeir séu reknir með milljarða tapi í hverjum mánuði vegna misvægis á eignastöðu gömlu og nýju bankanna sem myndaðist við uppskiptingu þeirra. „Þetta verður að stöðva“, segir hann og bendir á að verkefnið sé ekki flókið, annaðhvort verði að auka tekjur eða draga úr útgjöldum. Að hans mati hefði þurft að grípa til þessara ráðstafana strax og ríkið tók við bönkunum en staðan sé þannig að enn hafi ekkert verið aðhafst og ekki sé sé einu sinni búið að ákveða í þaua hvernig bankakerfi muni verða hér á landi í framtíðinni. Þarna kemur til kasta þingsins og þess að ríkisstjórnin hafi þingmeirihluta til þess að koma málum í gegn með sannfærandi hætti.

Senn eru liðnir nfu mánuðir frá hrúni fjármálakerfisins. Áfalladoði gerði þá ríkisstjórn sem þá sat óstarfhæfa svo lengi að þolinmæði þjóðarinnar þraut.

Sú stjórn sem nú situr hefur vissulega unnið að stefnumörkun í efnahagsmálum og lausnum flókinna viðfangsefna. Þetta hefur þó tekið of langan tíma. Það er stórt verkefni að stýra samfélagi sem hefur gengið í gegnum eitthvert mesta efnahagshrun í manna minnum á heimsvísu. Því verður vitanlega að sýna skilning en jafnframt gera kröfu um að vinna þeirra sem kjörnir voru og tóku að sér verkefnið verði markviss og stefnumörkun í efnahagsmálum og uppbyggingu samfélagsins líti dagsins ljós á allra næstu vikum þannig að þjóðin komist út úr þokunni og hafi eftir einhverjum siglingaljósum að fara.

FRÉTTABLAÐIÐ

ÚTGAUFÉLAG: 365 miðlar ehf. STJÓRNARFORMADUR: Ingibjörg S. Pálmadóttir FORSTJÓRI OG ÚTGAUFUSTJÓRI: Ari Edwald RITSTJÓRI: Jón Kaldal jk@frettabladid.is ADSTODARRITSTJÓRI: Steinunn Stefánsdóttir steinunn@frettabladid.is Fréttablaðið kemur út í 90.000 eintökum og er dreift ókeypis á heimili á höfuðborgarsvæðinu og Akureyri. Einnig er hægt að fá blaðið í völdum verslunum á landsbyggðinni. Fréttablaðið áskilur sér rétt til að birta allt efnit blaðsins í stafrænu formi og í gagnabönum án endurgjalds. ISSN 1670-3871

Auglýsingasími

512 5050

– Mest lesið

FRÁ DEGI TIL DAGS

Öreigar allra landa

„Lofum hinum drottandi stéttum að skjálfa fyrir kommúnistabylltingu. Þar hafa öreigar engu að tyna nema hlekkjunum. Þeir eiga heilan heim að vinna. Öreigar allra landa, sameinixt!“ Þetta textabrot er birt á baksíðu Kommúnistaávarpsins eftir Friedrich Engels og Karl Marx, einu áhrifa-mesta riti seinni tíma, sem var endurútgefið á vegum Lærdómsrita bókmenntafélagins í árslok 2008.

Í boði Landsbankans

Athygli vekur að á titilsíðunni má sjá kennimerki Landsbankans, en hann var um skeið sérstakur bakhjarl Lærdómsritanna. Eftir hrúnið þegar Landsbankinn fór í ríkiseigu fór samningurinn við Lærdómsritin út um þúfur. Fyrir kaldhæðni örlaganna reyndist svanasöngur gamla Landsbankans á sviði bókaútgáfu því vera sjálft Kommúnista-ávarpið.

Pangað leitir klárinn...

Mótmælendur hafa mótmælt Icesave-samningunum á Austurvelli undanfarna

bergsteinn@frettabladid.is

daga. Í hópi þeirra sem veifuðu mótmælaspjöldum og steyttu hnefa að Alþingi á mánudag mátti meðal annars sjá tvo kunna róttæklinga, þá Véstein Valgarðsson og Þorvald Þorvaldsson, oft nefndur Albaníu-Valdi. Athugulir menn veittu því athygli að þegar Vésteinn og Þorvaldur höfðu mótmælt fylli sína skunduðu þeir með skiltin inn á skrifstofu Vinstri grænna. Það er forvitnilegt í ljósi þess að Steingrímur J. Sigfússon, fjármálaráðherra og formaður Vinstri grænna, hefur borið hitann og þungann af Icesave-samningunum.

Löglegt? Siðlegt?

Lárus Blöndal hæstaréttarlögmaður og Stefán Már Stefánsson prófessor hafa í nokkrum greinum í Morgunblaðinu fært rök að því, að Íslendingum beri ekki lagaskylda til að axla IceSave-ábyrgðirnar og að Alþingi eigi því að hafna samningi fjármálaráðherra við Breta og Hollendinga um greiðslur vegna ábyrgðanna. Þeir Lárus og Stefán Már hafa lýst eftir rökstuðningi fyrir því, að Íslenska ríkinu beri að lögum að efla Tryggingasjóð innlána umfram lögbundið lágmark og greiða ábyrgðirnar, en þau rök hafa ekki komið fram, segja þeir, hvorki innan þings né utan. Jón Steinar Gunnlaugsson hæstaréttardómari og Sigurður Línal prófessor hafa líkt og Lárus og Stefán Már lýst þeirri skoðun í fjölmiðlum, að rétt væri að vísa málinu til dómstóla.

Hvers vegna telja þjóðir Evrópu, að Íslendingum beri að greiða þessar ábyrgðir? Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, fyrrum utanríkisráðherra, hefur svarað spurningunni skýrt í DV: „...megínastæðan fyrir því að ekki var hægt að fara með málið fyrir dóm var sú að ekki mátti leika vafi á að innistæður væru tryggðar. Ef menn féllust á að fá úr því skorið fyrir dómi mundi skapast réttaróvissa um það hvort innistæðutryggingar væru í gildi. Þar með hefði innistæðueigandi á Spáni, í Frakklandi eða annars staðar fengið til efni til að efast um tryggingarnar og tekið út sparifé sitt. Slík réttaróvissa er óhugsandi.“ Þetta sjónarmið er skiljanlegt af sjónarhóli Evrópuþjóðanna og verður ekki vefengt.

Orð skulu standa

Í skýrslu sinni handa utanríkisráðuneytinu bendir Jakob Möller hæstaréttarlögmaður einnig á, að ítrekaðar yfirlýsingar íslenskra stjórnvalda um, að staðið yrði við skuldbindingar íslensku bank-

ÞORVALDUR GYLFASSON Í DAG | Að borga eða borga ekki

anna samkvæmt tilskipunum Evrópusambandsins um tryggingasjóði, bindi hendur stjórnvalda og samningar séu því nauðsynlegir og dómstólaleiðin komi af þeim sökum ekki til álita. Þetta sjónarmið verður ekki heldur vefengt. Hver vill vitandi vits eiga viðskipti við mann, sem er þekktur að því að víkja sér undan að efna gefin loforð með þeim rökum, að honum beri ekki lagaskylda til þess?

Sjónarmið Breta

Hugsom okkur, að úr því fengist skorið fyrir rétti, að Íslendingum bæri ekki lagaskylda til að greiða IceSave-ábyrgðirnar. Myndu Bretar þá með fulltingi annarra Evrópuþjóða falla frá kröfum sínum á hendur Íslendingum? Svarið er nei, ekki endilega. Krafa Breta væri þá siðferðileg frekar en lagaleg.

Skoðum ábyrgð Íslendinga á málefnum Landsbankans af sjónarhóli Breta. Ríkisstjórn Íslands seldi fyrir fáeinum árum ráðandi hlut í Landsbankanum í hendur feðgum tveim við þriðja mann. Faðirinn, Björgólfur Guðmundsson, gerðist formaður bankastjórnarinnar og gerði framkvæmdastjóra Sjálfstæðisflokksins að varaformanni sínum. Björgólfur eldri hafði þá sérstöðu meðal hugsanlegra kaupenda Landsbankans, að hann hafði fengið skilorðsbundinn fangelsisdóm fyrir bókhaldsbrot.

Virt erlend dagblöð, þar á meðal Financial Times og Guardian á Bretlandi og Welt am Sonntag í Þýskalandi, hafa velt vöngum yfir umsvifum Björgólfs Thors Björgólfssonar í Búlgaríu og annars staðar og hugsanlegum tengslum hans og þá um leið Landsbankans við rússneska auðmenn. Þrálátur orðrómur um fjárböðun íslenskra banka fyrir rússneska auðkýfinga horfir nú öðruvísi við en áður. Íslendingar og umheimurinn eiga heimtingu á að fá að vita, hvort orðrómurinn á við rök að styðjast. Aðrar þjóðir hljóta að þurfa að fá að læra af mistökum íslenskra banka og stjórnvalda, enda hafa þær ákveðið að rétta Íslandi hjálparhönd í gegnum Alþjóðagjaldeyrissjóðinn. Rannsóknarnefnd Alþingis og sérstakur saksóknari hljóta að taka þessa hlíð málsins til vandlegrar skoðunar.

Í góðri trú

Bretar væru hirðulausir um eigin hag, ef þeir hefðu ekki kynnt sér sögu Landsbankans og feril eigenda hans. Leyniþjónusta Hennar hlátignar fer létt með slíkt. Ríkisstjórn Íslands vandaði ekki vel til einkavæðingar Landsbankans. Gögn, sem forsætisráðuneytið hefur nú birt, taka af öll tvímæli um það. Íslenskir ráðamenn voru sumir í vel þekktu vinfengi við Landsbankaféðgana. Forsætisráðherra sagðist reyna að hitta soninn í hvert sinn, sem hann kæmi til Íslands. Seta framkvæmdastjóra Sjálfstæðisflokksins við hlið Björgólfs eldra í bankaráðinu sendi sömu skilaboð. Bankastjórnarnir sögðust hafa ríkisábyrgð. Stjórnvöld sögðust fram að hrúni mundu styðja við bankana, ef á þyrfti að halda. Viðskiptavinir Landsbankans á Bretlandi voru því í góðri trú. Þess vegna kunna Bretar og aðrir að líta svo á, að Íslendingum beri siðferðileg skylda til að axla ábyrgð á Landsbankanum hvað sem lögunum líður.

Væri það ofrausn?

UMRÆÐAN

Þorleifur Gunnlaugsson skrifar um málefni hælisleitenda

Málefni hælisleitenda hafa verið í miklum ólestri á Íslandi. Það kvað þó við nýjan tón þegar Ragna Árnadóttir tók við embætti dómsmálaráðherra og eftir því var tekið þegar hún stöðvaði brottvísun sex flóttamanna til Grikklands á dögum og í framhaldinu fengu flóttamennirnir réttlátari meðferð.

Það voru því vonbrigði þegar dómsmálaráðuneytið sendi nýlega frá sér skýrslu þar sem mælt var með því að þeir sem það á við og komu hingað í gegnum Grikkland verði sendir þangað aftur. Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna hefur síðan í apríl 2008 hvatt til þess að flóttamenn yrðu ekki sendir þangað vegna þess að í Grikklandi sé hlutfall þeirra sem fá hæli mjög lágt, langur meðferðartími og óvönduð málsmeðferð og aðbúnaður víða svo slæmur að margir hælisleitendur lenti á götunni og neyðist til athafna sem skáði máldað þeirra.

ÞORLEIFUR GUNNLAUGSSON

Í málefnskrá ríkisstjórnarinnar er kveðið á um að málefni hælisleitenda verði endurskoðuð með það að markmiði að færa þau í mannúðlegra horf. Nú er að störfum nefnd sem vinnur að tillögugerð sem ríkisstjórnin getur nýtt sér til breytinga á lögum og reglugerðum. Vonandi munum við þá fá að upplifa það að tekið verði á málefnum hælisleitenda á þann hátt sem við vildum sjálf reyna, ef við lentum í sömu stöðu.

Á meðan beðið er eftir þessu er mál 6 hælisleitenda sem komu frá Grikklandi í uppnámi. Þau hafa beðið hér í 9 til 13 mánuði í daglegri óvissu um niðurstöðu yfirvalda.

Þau hafa myndað tengsl, eignast vini og efnt til tilfinningasambanda og þau óska eftir því að fá að vera hér áfram. Tveir eru frá Írak og tveir frá Afganistan. Frá löndum sem Ísland hefur herjað á

Er það ofrausn af hálfu vinstri stjórnarinnar að veita hæli, örfáum einstaklingum sem beðið hafa hér alltof lengi og hrakist hafa frá heimalöndum sínum vegna hernaðar sem Ísland ber sína ábyrgð á?

Höfundur er borgarfulltrúi VG.